

Köhler Johann Christian Gottlieb (1759-1833)

Znawca karkonoskich owadów i jeżyn

Urodził się 30 lipca 1759 w Płuczkach (Görisseifen) koło Lwówka Śląskiego (Löwenberg). Jego ojciec, Christian Köhler, zajmował się wyrobem adamaszku, później zaś został kantorem i organistą. Jako jedyny z szóstki dzieci syn, który przeżył, z woli ojca miał zająć się wyrobem adamaszku, w związku z czym już w wieku 10 lat rozpoczął naukę zawodu i po trzech latach został czeladnikiem. Ponieważ jednak garnął się do nauki i chciał zdobyć wykształcenie, ojciec wysłał go w roku 1772 do kierowanej przez rektora Bachsteina szkoły łacińskiej w Wieży (Nieder-Wiesa) koło Gryfowa (Greiffenberg). Gdy w rok później ojciec zmarł, Köhler zdany był na niewielką schedę po nim i łaskę ewentualnych dobroczyńców, jednakże od dzieciństwa nawykł do oszczędności i niewielkich wymagań, mógł więc bez większych przeszkód kontynuować naukę.

Z bardzo dobrym świadectwem w roku 1778 wyjechał do Jeleniej Góry (Hirschberg), gdzie rozpoczął naukę w gimnazjum kierowanym przez rektora Bauera. Po pięciu latach rozpoczął studia na Uniwersytecie w Halle, które z braku pieniędzy przerwał po dwóch i pół roku. Przez 10 kolejnych lat pracował jako nauczyciel domowy, 9 miesięcy był też pomocnikiem pastora w Ustroniu (Seitendorf) koło Miedzianki (Kupferberg), jednak, choć jego praca na stanowisku tym została oceniona wysoko, jego starania o posadę pastora nie przyniosły oczekiwanego rezultatu. W styczniu 1796 roku został rektorem szkoły w Kowarach (Schmiedeberg).

Jeszcze w tym samym roku poznał pastora Weigla z Leszczyńca (Haselbach), który zainteresował go botaniką i entomologią. Zainteresowaniom tym sprzyjały zarówno okolice samych Kowar, jak i pobliskie Karkonosze oraz ogród hrabiego Redena w Bukowcu (Buchwald), w którym rosło wiele egzotycznych roślin. Aż do późnej starości wędrował Köhler po bliższych i dalszych okolicach, gromadząc zwłaszcza zbiory owadów, które Weigel wykorzystał do sporządzenia spisu owadów występujących na Śląsku. W zbiorach Köhlera dominowały chrząszcze, błonkoskrzydłe, muchówki i motyle, z których wiele gatunków opisał po raz pierwszy z obszaru Śląska, a niektóre były nowymi dla nauki. Poza tym zbierał niektóre pluskwiaki i prostoskrzydłe, a także ważki, które pomagał mu oznaczać Charpentier. Przez szereg lat wraz z chirurgiem z Cieplic (Warmbrunn), Mangerem, zbierał małe chrząszcze z rodzaju *Stenus*, jednak napisana przez niego monografia tego rodzaju pozostała w rękopisie. Jego odkrycia w obrębie rodziny pilarzowatych (*Tenthredinoidea* z rzędu błonkoskrzydłych) wykorzystał Klug w swej monografii tej rodziny.

Na wniosek Sekcji Entomologicznej Śląskie Towarzystwo Kultury Ojczyściej nadało mu w roku 1810 godność członka honorowego, co zachęciło go do przesłania towarzystwu komunikatu na temat odkrytego przez siebie nowego gatunku owada – *Ptinus bicristatus*. Zbyt ostre oceny tego komunikatu były przyczyną tego, że nie przesłał już nigdy towarzystwu żadnych innych materiałów. Jako botanik zasłynął dzięki swym badaniom jeżyn (na jego cześć nazwano jeden z ich gatunków – *Rubus koehleri*) oraz roślin trujących, którym poświęcił wydane w latach 1811-14 w Jeleniej Górze i Kowarach dwie części pracy „Schlesische Giftflora oder die schlesische Giftpflanzen zur Verminderung des menschlichen Elends, beschrieben und mit natürlichen, abgetrockneten Pflanzen begleitet”.

Jeszcze w roku 1829, mając już 70 lat, chętnie wyruszał na niedalekie wycieczki, ale w roku 1830 zaczął chorować i tylko staraniami swego syna, lekarza, zawdzięczał powrót do zdrowia.

Z początkiem 1833 roku znów podupadł na zdrowiu, już w styczniu zrezygnował ze stanowiska rektora, a 24 października zmarł.

Źródła:

Letzner C. W. 1858. Zeitschrift für Entomologie 12. S. 15-24.
Pax F. A. 1915. Schlesiens Pflanzenwelt. Jena. S. 11.